

INSTYTUT WIEDZY
O RODZINIE
I SPOŁECZEŃSTWIE

Poznań, 21 sierpnia 2024 r.

dr hab. prof. UAM Michał A. Michalski
Prezes

Szanowny Pan Donald Tusk
Prezes Rady Ministrów RP

**Edukacja a jakość kapitału ludzkiego
w kontekście
przyszłości, rozwoju i bezpieczeństwa Polski**

List otwarty do Prezesa Rady Ministrów

Szanowny Panie Premierze,

bardzo prosimy o zablokowanie kolejnych decyzji i reform w Ministerstwie Edukacji Narodowej obniżających jakość edukacji i socjalizacji dzieci i młodzieży, a poprzez to pogarszających jakość kapitału ludzkiego i społecznego Polski. Kierujemy ten list do Pana Premiera z tego powodu, że proponowane zmiany będą miały zarówno bezpośredni, jak i pośredni, negatywny wpływ na budżet państwa i dobrostan społeczny w kolejnych latach.

Kapitał ludzki jest największym bogactwem każdego kraju, decydującym o konkurencyjności i długofalowym rozwoju społeczno-gospodarczym, a także najcenniejszym zasobem polskich firm. Pod tym hasłem ekonomiści rozumieją zestaw takich atrybutów, jak "(...) wiedza, umiejętności, zdolności oraz inne właściwe jednostce atrybuty ułatwiające tworzenie osobistego, społecznego oraz ekonomicznego dobrostanu"¹. W wymiarze praktycznym, jego zastosowanie jest wspierane przez kapitał społeczny, który „odnosi się do aspektów organizacji społecznej, takich jak sieci, normy i zaufanie, które ułatwiają koordynację i kooperację dla wzajemnych korzyści. Kapitał społeczny zwiększa korzyści z inwestycji w kapitał rzeczowy i ludzki”².

Planowane zmiany w edukacji spowodują w dłuższym okresie katastrofalne skutki ekonomiczne dla gospodarki narodowej i utratę konkurencyjności wielu przedsiębiorstw oraz obniżenie standardu życia wszystkich Polaków. Zasadnicze pytanie, jakie powinniśmy sobie zadać dotyczy tego, czy chcemy mieć do czynienia np. z lekarzami, nauczycielami, prawnikami, mechanikami wyedukowanymi bez jakichkolwiek zasad moralnych i etycznych, bez szacunku dla prawdy, uczciwości, sumienia, odpowiedzialności czy roztropności? Czy w takiej sytuacji możliwe będzie zapewnienie bezpieczeństwa i komfortu życia społeczeństwu oraz konkurencyjności gospodarki narodowej? Żadna organizacja - urząd czy przedsiębiorstwo - nie potrzebuje pracowników o niskich standardach etycznych i moralnych,

nieuczciwych, niewychowanych, nieodpowiedzialnych i egoistycznych, nieprzyzwyczajonych do regularnego doskonalenia swojej wiedzy i kompetencji.

Kapitał ludzki nie powstaje w próżni – tworzą go także takie czynniki jak relacje, wartości, czy wyznawane zasady, takie jak uczciwość, szacunek dla prawa czy dotrzymywanie obietnicⁱⁱⁱ. Koncentrowanie się w edukacji tylko na kompetencjach z pomijaniem oddziaływań wychowawczych nastawionych na kształtowanie dojrzałych postaw opartych na wartościach istotnie degraduje jakość kapitału ludzkiego i społecznego.

Należy w tym kontekście wyraźnie zauważyć, że do tego zmierzają kolejne reformy i propozycje obecnych władz Ministerstwa Edukacji Narodowej, m.in. forsujących plan ograniczania i eliminacji etyki oraz katechezy ze szkół, a także likwidacji prac domowych. Wobec aktualnych wyzwań geopolitycznych, demograficznych, technologicznych, społecznych i kulturowych istnieje zasadnicza potrzeba rozwijania integralnego wychowania człowieka do wartości, które stanowią niezbędny fundament życia społecznego i indywidualnego. Takie kształcenie ma przygotowywać młode pokolenie do odpowiedzialnego i uczciwego podejmowania przeróżnych ról społecznych i wyzwań przyszłości. W zglobalizowanym świecie kluczowym czynnikiem decydującym o konkurencyjności, odporności na kryzysy i długofalowym rozwoju społeczno-gospodarczym jest i będzie jakość kapitału ludzkiego. Dla gospodarki narodowej wysoka wartość kapitału ludzkiego i społecznego stanowi silny bodziec przyciągający zagraniczny kapitał oraz czynnik warunkujący nowe inwestycje.

Ponadto, jak wynika z dostępnych badań naukowych, religia nie tylko pozytywnie oddziałuje na ład społeczny^{iv}, ale także ma istotne profilaktyczne i wspierające znaczenie w odniesieniu do ochrony dzieci i młodzieży – przyszłych pracowników, przedsiębiorców, specjalistów – przed zachowaniami ryzykownymi, w tym m.in. przed podejmowaniem prób samobójczych i wchodzeniem często w depresje i w kosztowne do leczenia uzależnienia, co wpływa na koszty funkcjonowania służby zdrowia, a w efekcie na budżet państwa^v. Warto dodać, że – jak wskazuje Agencja Praw Podstawowych Unii Europejskiej - w większości państw Unii Europejskiej dzieci mają dostęp do edukacji religijnej^{vi}, co wynika z Art. 14 *Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej*^{vii}.

Należy w związku z tym zauważyć, że pomimo to MEN stara się forsować wspomniane rozwiązania, przy jednoczesnym braku zrozumienia, że właśnie ingerencja w te ważne elementy kapitału ludzkiego i społecznego, oraz brak dobrej i odpowiedniej edukacji w tym zakresie mają i będą miały istotny wpływ na jakość życia wszystkich Polaków. W kontekście powszechnej praktyki w innych krajach UE należy zasadnie pytać o to, dlaczego polski resort edukacji stara się odchodzić od tych standardów.

Przesyłamy ten List Otwarty, który sygnalizuje ten zasadniczy dla przyszłości naszego kraju problem, do Pana Premiera i do osób pełniących najważniejsze funkcje w państwie, mediów, organizacji i izb gospodarczych, z nadzieją, że podnoszone tu argumenty uświadomią znaczenie roli edukacji i jakości kapitału ludzkiego dla pomyślności Polski

Liczymy, że ten apel znajdzie powszechne zrozumienie wśród polityków, a realizowane obecnie szkodliwe dla narodowej gospodarki, budżetu państwa i naszego dobrostanu zmiany w szkolnictwie zostaną zatrzymane.

Z poważaniem

Do wiadomości:

1. Prezydent RP Andrzej Duda
2. Marszałek Sejmu RP Szymon Hołownia
3. Wicemarszałek Sejmu RP Krzysztof Bosak
4. Wicepremier Władysław Kosiniak-Kamysz

ⁱ OECD, *The Well-being of Nations. The Role of Human and Social Capital*, 2001, https://www.oecd-ilibrary.org/education/the-wellbeing-of-nations_9789264189515-en

Kapitał ludzki – teoria w [ekonomii](#) powstała w latach 60. XX wieku¹, która zakłada, że człowiek jest najcenniejszym elementem zasobów [przedsiębiorstwa](#). „Narodziny teorii kapitału ludzkiego zostały ogłoszone w 1960 roku przez T.W. Schultza, chociaż datę tę mógłby także wyznaczać moment ukazania się w październiku 1962 r. dodatkowego numeru «Journal of Political Economy» zatytułowanego «Investment in Human Being». Zawierał on, obok kilku innych nowatorskich artykułów, wstępne rozdziały monografii G.S. Beckera z 1964 r. «Human Capital».” Cyt. za: M. Kunasz "Teoria kapitału ludzkiego na tle dorobku myśli ekonomicznej, w: *Unifikacja gospodarek europejskich: szanse i zagrożenia*, A. Manikowski, A. Psyk (red.), Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2004, s. 433-442.

Kapitał ludzki może być zwiększany poprzez inwestycje w [edukację](#), szkolenia i [ochronę zdrowia](#). Ma bardzo duże znaczenie dla [wzrostu gospodarczego](#). Por. M. Bishop: *Essential economics: an A-Z guide*. New York: Bloomberg Press, 2009.

ⁱⁱ R.D. Putnam, *The Prosperous Community: Social Capital and Public Life*, American Prospect, 13 (Spring 1993), s. 2.

ⁱⁱⁱ Jak zauważa prof. Elżbieta Mączyńska, „jednym z najgroźniejszych przejawów nieładu społeczno-gospodarczego jest zjawisko łamania obietnic i umów społecznych. Dotyczy to wielu krajów, przynosząc destrukcyjne następstwa w postaci efektu domina. Zjawisko niedotrzymywania umów w ostatnich latach nasiliło się (...)”. E. Mączyńska, *Łamane obietnice jako syndrom nieładu instytucjonalnego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego” nr 766, „Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia nr 62”, 2013, s. 14.

^{iv} Jak wynika z badań i publikacji amerykańskiego National Bureau of Economic Research, „podwojenie wskaźnika uczestnictwa w życiu religijnym zwiększa dochód gospodarstwa domowego o 9,1 procent, zmniejsza zapotrzebowanie na świadczenia opieki społecznej o 16 procent w stosunku do wartości wyjściowych, zmniejsza ryzyko rozwodu o 4 procent i zwiększa ryzyko zawarcia małżeństwa o 4,4 procent”. L. Gorman, *Is Religion Good for You?* „The NBER Digest”, National Bureau of Economic Research, październik 2005, <https://www.nber.org/digest/oct05/religion-good-you>

^v S. Grzelak, D. Żyro, *Jak wspierać młodzież w niestabilnym świecie? Wyzwania i rekomendacje dla wychowania, profilaktyki i ochrony zdrowia psychicznego po trudnych latach 2020–2022*, Instytut Profilaktyki Zintegrowanej, Warszawa 2023, s. 81-85.

Warto dodać za Peterem L. Bergerem, że „kapitalizm potrzebuje instytucji, które równoważą wyobcowujące aspekty autonomii jednostki zbiorową solidarność. Tymi instytucjami są przede wszystkim rodzina i religia”. P.L. Berger, *Rewolucja kapitalistyczna*, tłum. Z. Simbierowicz, Oficyna Naukowa, Warszawa 1995, s. 198-199.

^{vi} European Union Agency for Fundamental Rights, *Withdrawing from religious education at school*, <https://fra.europa.eu/en/publication/2017/mapping-minimum-age-requirements-concerning-rights-child-eu/withdrawing-religious-education-school#:~:text=In%20the%20majority%20of%20EU%20Member%20States%2C%20children,is%20subject%20o%20the%20written%20consent%20of%20parents>.

^{vii} Artykuł 14. w punkcie 3. stwierdza, że: „3. Wolność tworzenia placówek edukacyjnych z właściwym poszanowaniem zasad demokratycznych i prawo rodziców do zapewnienia wychowania i nauczania dzieci zgodnie z własnymi przekonaniami religijnymi, filozoficznymi i pedagogicznymi są szanowane, zgodnie z ustawami krajowymi regulującymi korzystanie z tej wolności i tego prawa”.

